

Prof. JEFFREY D. SACHS

Haiti mucizesi

Haiti'nin ABD'ye yakınlığı, tarihi boyunca tüm yollarını kesti. Oysa Amerika'ya yakınlıkları ihracat ve yatırım çekme konusunda bir avantaj yaratmalıydı. Dünyanın en büyük pazarına yakın olmalarına rağmen Haiti yoksullukla mücadele ediyor

Haiti'de bu bahar yapılan başkanlık seçimi üzücü bir şekilde ülkenin kötü itibarını biraz daha zedeledi. Çelişki o ki, Haiti bugün, belki de modern tarihi boyunca elde edebildiği en büyük şansa, uzun tarihi boyunca süren aşırı fakirlik ve karışıklıklardan kurtulma şansına sahip.

Miami'den sadece bir saatlik bir uçuş mesafesindeki, ülke, Afrika'nın en fakir kesimi çöllerdekine benzer yoksullukla mücadele ediyor. Dünyanın birçok bölgesinden izole yaşadıkları için aşırı yoksul yaşıyorlar. Dünyanın en büyük pazarına yakınlığına rağmen Haitililer bu yoksulluğu çekiyorlar. Şimdi Haiti, coğrafi konumunu bir rekabet avantajına dönüştürme fırsatına sahip, doğaldır ki, eğer Amerika Birleşik Devletleri yardım ederse.

Haiti'nin feryatları daha önce yine bir ABD komşusunun ünlü feryatlarını anımsatıyor; "Tanrı'dan çok uzak Amerika'ya çok yakın" bir ülke: Meksika. Meksika gibi Haiti'nin de Amerika'ya yakınlığı tarihi boyunca tüm yollarını kesti. Oysa Amerika'ya yakınlıkları ihracat ve yatırım çekme konusunda bir avantaj yaratmalıydı.

Bununla birlikte bu yakınlık Amerika'nın her işe burnunu sokması anlamına da geliyor. Haiti Amerika'nın ardından, 1804'teki köle isyanıyla Avrupa'dan bağımsızlığını kazanan ikinci ülke. Fakat Amerika, Haiti'yi özgürlük mücadelesinde bir yandaş olarak değil hep bir tehdit olarak gördü ve Amerika'da köleliği sona erdiren sivil savaşın patlak vermesine kadar Haiti'yi diplomatik olarak tanımayı reddetmekten vazgeçmedi.

1862'de Başkan Abraham Lincoln tarafından tanındıktan sonra bile ilişkiler hep buruk seyretti. Haiti ticari ve diplomatik bir yasal ortak olarak tanınmak yerine hep sömürüldü ve belirli aralıklarla ABD birlikleri tarafından işgal edildi.

Bu arada Haiti'nin ekolojik ve demografik şartları hiç yenilgi görmemiş dev oluşumlarla rekabet halinde olduğunu da gösteriyor. Ada düzenli olarak yıkıcı kasırgalarla dövülüyor. Uzun yıllardır ormanlar büyük çapta yok edildi ve ada toprakları böylece gıdasız bırakıldı. Tropikal hastalıklar bugün de ölümcül etkilerini sürdürüyor.

19. yüzyılın ortalarında Avrupa tropikal şeker kamışı yerine bir ılıman bölge ürünü olan şeker pancarından şeker elde etmeyi öğrendiğinde yıkıcı bir ekonomik darbe yaşandı. Dünya şeker fiyatları çöktü ve Haiti daha ağır karışıklıklarla karşı karşıya kaldı. Aşırı fakirlik sırasıyla şiddetli açlık, hastalık ve kararsızlıklarla birlikte cehalete ve berbat yönetimlere yol açtı.

Haiti'nin yakın ekonomi tarihi 1980'lerin ortalarından itibaren olağanüstü ve trajik düşüşlerle yazıldı, ekonomi iyi niyetli fakat genellikle feci şekilde uygulanan ABD diplomasisi ile daha da geriledi. Haiti'yi demokrasi tarafına çekme girişimi olarak ABD, Haiti'nin kırılgan ve yeni gelişen, özellikle giyim ve yoğun işgücü gerektiren üretim alanlarındaki ihracat sektörünü sakatlayan ekonomik yaptırımlar uyguladı. Bunun paralelinde işsizlik hızla yükseldi ve şehirlerde şiddet arttı.

Bunların ardından ABD, çoğu iş sektörü temsilcileri ve birçok ABD siyasi liderinin aslında pek güvenmediği fakat çoğu Haitili fakir grup için popüler bir isim olan Jean-Bertrand Aristide ile 15 yıllık zararlı bir ilişki içine girdi. Aristide'nin 2001'de yönetime geçmesiyle Bush yönetimi yaptığı uluslararası yardımların çoğunu keserek ekonomiyi serbest dü-

Haiti, coğrafi konumunu bir rekabet **avantajına** dönüştürme fırsatına sahip. Ancak eğer **ABD** yardım ederse... **Miami'ye** bir saatlik uçuş mesafesindeki Haiti, yüksek **turizm** potansiyeline **sahip**

şüşe bıraktı. Aristide Hükümeti yoğun baskı altında 2004 yılında devrildi.

Yeni başa gelen başkan Rene Preval çok yetenekli ve deneyimli bir ziraat uzmanı ve dolayısıyla Haiti'nin durgun tarımsal ekonomisini yeniden canlandırmak için harika bir altyapıya sahip. ABD pazarının yakın olmasıyla Haiti en az turizm ve hafif üretim mallarında olduğu kadar bahçecilik, meyve ve diğer tarım ürünleri ihracatında da olağanüstü bir iyileştirme başarabilir.

Yeni yönetimin yol, enerji, toprak ürünleri, gelişmiş tohum çeşitleri, halk sağlığı, temiz su gibi kamu yatırımlarını birleştirecek sağlam bir iskelet oluşturabilmesi için tek çözüm yolu iş çevrelerine sosyal yardımlar sağlaması ve ABD ve diğer bağışçı ülkelerle verimli ilişkiler içine girmesi olacaktır. Bu aralar ABD'nin bu ekonomik gelişimi ilerletmek için tam bir işbirliğine kuvvetli bir ilgisi var, çünkü yeni bir başarısızlık sadece mevcut kaosu kışkırtacaktır, bu da ABD'ye muazzam sayılarda yeni mültecinin akın etmesi demek.

Haiti'nin performansı ile potansiyeli arasındaki açık hâlâ çok büyük, aslında gelir düzeylerinde, çiftçilik, sağlık, eğitim ve daha birçok alanda büyük kazançlar elde edilebilir. Çiftliklerin ürün getirileri hektar başına bir ton tahıl düzeyinde. Bu rakam, çiftçilere gübre, gelişmiş tohum ve temel altyapı olanaklarına ulaşım fırsatı verildiğinde elde edilebilecek ürün getirisinin yarısından bile çok düşük bir değer.

Benzer şekilde sağlık şartları da korkunç, fakat bağışıklık kazandırma, parazit öldürücüler, temiz su, antibiyotikler, sıtmaya karşı yatak ağlarıyla çarpıcı biçimde iyileştirme kaydedilebilirdi. Kamu sağlığı çalışanları kırsal alanlara temel sağlık hizmetlerini ulaştırabilmek için aylar içinde eğitilebilirler, böylece gelecekte olacak kasırgaların zayıflatıcı etkilerini uzaklaştırmak için daha hızlı harekete geçilebilir.

İşin ekonomik tarafında ise Haiti, yerfıstığı, mango, kesme çiçek, çalıfasulyesi ve bambu gibi tropikal ürünlerin kârlı ihracatçısı olabilir. Tüm bu ürünler Haiti ve Karayip bölgesi komşuları arasında gelişim kaynaklarıdır. Preval'ın kendi anavatanı olan Haiti geliştirilmiş ürünleri pazarlamak için yeni kırsal kooperatifler kurma yolunda alçakgönüllü bir dış bağış desteğini başarıyla kullandı. Ve muhteşem sahilleri, olağanüstü sanat etkinlikleri ve müziği ile Haiti bir kez daha turistlerin gözdesi haline gelebilir.

Doğrusu Haiti diğer kırılgan ve fakirleşmiş demokrasiler için bir ilham olabilir. ABD, Fransa, Kanada ve diğer ana bağışçı ülkeler Preval'ın demokratik olarak seçilmiş genç hükümetine hayati yardımlarda bulunmak için bu tarihi fırsatı kaçırmamalıdırlar.

Copyright: PROJECT SYNDICATE
www.project-syndicate.org
Çeviren: Mehmet Erdem Fidangül